

## Portrety Schützów z Białej Wielkiej w kolekcji Muzeum Narodowego w Kielcach

### ABSTRAKT

W zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach znajduje się sześć portretów z 2. poł. XVIII i 1. ćwierci XIX wieku przedstawiających antenatów rodu Schützów i Wilhelmów. Ich niemieckie i polskie korzenie, ciekawe i skomplikowane losy do czasu II wojny światowej i po jej zakończeniu składają się na niezwykle dziedzictwo przeszłości.

W 1946 roku portrety zostały zabezpieczone przez pracowników Muzeum w Białej Wielkiej opodal Lelowa, w województwie śląskim. Obrazy włączono do kolekcji Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach, a od 1975 roku – Muzeum Narodowego w Kielcach. Autorzy portretów byli nieznani, stan zachowania niektórych obrazów pozostawiał wiele do życzenia. Dwa portrety zostały poddane konserwacji w Pracowni Konserwatorskiej w Szydłowcu.

Pierwotnie Muzeum Świętokrzyskie przejęło siedem portretów z Białej Wielkiej. W latach 1988–1996 dwa z nich zostały wypożyczone do wystroju dworu w Skansenie w Tokarni (Muzeum Wsi Kieleckiej): *Portret Wilhelma Schütza* (S/1130/MŚ) i *Portret kobiety (Schützowej)* (S/1071/MŚ). W 1996 roku oba portrety skradziono z dworu, a po bezowocnych poszukiwaniach zostały wykreślone z Inwentarza. Po 14 latach od kradzieży *Portret kobiety (Schützowej)* został odnaleziony przez policję i powtórnie wpisany do muzealnego Inwentarza; miejsce przechowywania portretu męskiego nadal pozostaje nieznane.

Po powtórny wpis do Inwentarza *Portretu kobiecego (Schützowej)* został na jego temat opublikowany w internecie krótki tekst. Z jego autorką skontaktowali się Heide i Rainer von Schütz z Niemiec, którzy oświadczyli, że wiedzą, kto jest autorem tego i innych portretów Schützów z Białej Wielkiej. Był nim Johan Adolf Schütz (1797–?), absolwent Akademii w Dreźnie, o którym słuch zaginął po wyjeździe w głąb Rosji w wieku lat 23. Państwo von Schütz przyjechali do Polski, obejrżeli portrety z Białej Wielkiej, obiecali nadesłać do muzeum publikację na temat rodziny Schützów i drzewo genealogiczne rodu. Obiecali też zapytać swoje dzieci, czy mogliby przekazać *Autoportret* malarza Johana Adolfa Schütza kieleckiemu Muzeum Narodowemu. Publikacja i drzewo genealogiczne nadeszły pocztą, obraz zaś został przekazany w darze w 2016 roku.

W tym czasie trwały prace konserwatorskie nad dwoma portretami z Białej Wielkiej, gdzie po zdjęciu werniksów odsłonięto sygnaturę warszawskiego portrecisty Jana Gładysza (1762–1830). Johan Adolf Schütz nie był więc autorem tych portretów, a jedynie kuzynem osób na nich przedstawionych. Na temat konserwacji i atrybucji autorskiej powstał artykuł naukowy Małgorzaty Misztal.

Drzewo genealogiczne oraz genealogie internetowe pozwoliły ustalić prawdziwe imiona i nazwiska sportretowanych osób. Byli to: Karol Bogumił Schütz (1741–1818) przybyły do Polski z Saksonii około 1765 roku, budowniczy króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, a także żona Karola – Chrystiana Elżbieta z Weberów Schütz, Johan Wilhelm (portret zaginiony) i Beata Wilhelm z Błonia pod Warszawą, Joanna z Wilhelmów Schützowa z dziećmi, Juliana z Schützów Gronau – dawny *Portret kobiety (Schützowa)*, Dorota z Schützów generałowa Daschkow. Część rodu Schützów zamieszkałych w Dreźnie przywędrowała do Warszawy. Schützowie pracowali jako budowniczowie, robili kariery wojskowe (tytuł von Schütz), jeden z nich po ożenku z kobietą z rodziny Wilhelm kupił Białą Wielką.

Wczesnoromantyczny *Autoportret* pędzla Johana Adolfa Schütza prezentowany był do tej pory na kilku wystawach w Polsce i Czechach. Przeprowadzono konserwację i oprawę pozostałych portretów rodziny Schützów, a szczególnie bardzo zniszczonego portretu Chrystiany Elżbiety z Weberów Schützowej.

Muzeum Narodowe w Kielcach utrzymuje dobre kontakty z Państwem Heide i Rainerem von Schütz.

### BIOGRAM

**Anna Myślińska** – dr historii sztuki, kustoszka dyplomowana, pracuje w Muzeum Narodowym w Kielcach. Specjalizuje się w badaniach nad historycznym aspektem sztuki. Autorka książek, m.in. *Polska współczesna ikonosfera narodowa* (2016); *Józef Szermentowski – Franciszek Kostrzewski. Uczeń i pierwszy mistrz* (2017), *Obrona Lwowa w malarstwie polskim 1918–1939* (2018). Autorka artykułów naukowych oraz wystaw, m.in. „Historia i Polonia” (2009/2010), prezes „Stowarzyszenia Muzealników Polskich” Oddział w Kielcach.